

APLIKACE

PRÁVA

První autorský odborný časopis

4/2015

**MIMOKNIHOVNÍ
VLASTNICTVÍ**

str. 12

**K ZAPOČTENÍ
V RÁMCI
SOUDNÍHO ŘÍZENÍ**

str. 3

**ROZSAH NALÉHAVÉHO
PRÁVNÍHO ZÁJMU KE
SPOLUVLASTNICKÉMU PODÍLU**

str. 15

www.aplikaceprava.cz

*„ Právo není spravedlnost,
ale spravedlnost je přirozené právo. „*

GNÓMY, Luboš Chalupa

OBSAH 4/2015

K ZAPOČTENÍ V RÁMCI
SOUDNÍHO ŘÍZENÍ

str. 3

NOVĚ K VRÁCENÍ PLNĚNÍ PO
ZRUŠENÍ PRAVOMOCNÉHO
ROZHODNUTÍ

str. 10

MIMOKNÍHOVNÍ VLASTNICTVÍ
A PROMLČENÍ PRÁVA NA VYDÁNÍ
BEZDŮVODNÉHO OBOHACENÍ

str. 12

ROZSAH NALÉHAVÉHO PRÁVNÍ-
HO ZÁJMU KE SPOLUVLASTNICKÉ-
MU PODÍLU

str. 15

Redakční informace:

Elektronický časopis se sborníkem statí
JUDr. Luboše Chalupy APLIKACE PRÁVA
vydává JUDr. Luboš Chalupa, advokátní kancelář,
www.akchalupa.cz, chalupa@akchalupa.cz,
Křížkova 156, 186 00 Praha 8.

Redakční rada: JUDr. Luboš Chalupa,
JUDr. Věra Chandrycká.

Časopis vychází jednou za 3 měsíce. Časopis
APLIKACE PRÁVA je registrován v Českém národ-
ním středisku ISSN Národní technické knihovny
(ISSN 2336-5560). © Všechna práva vyhrazena.
Jakákoli další publikace, přetištění nebo distribuce
jakéhokoli materiálu nebo části materiálu uveřejně-
ného v časopise APLIKACE PRÁVA (tištěnou i elek-
tronickou formou) je možná pouze s uvedenou citací
autora, názvu a čísla časopisu.

Časopis APLIKACE PRÁVA č. 4/2015 byl vydán
dne 12.1. 2016.

JUDr. Luboš Chalupa

APLIKACE PRÁVA je nový bezplatný internetový právní ča-
sopis určený pro právní praxi i dalším zájemcům z řad laické
veřejnosti se zájmem o právo.

APLIKACE PRÁVA je prvním autorským odborným časo-
pisem obsahujícím sborník právních statí JUDr. Luboše
Chalupy, který doposud publikoval desítky odborných člán-
ků v předních právních časopisech, jako např. Právní rádce,
Právní rozhledy, Soudní rozhledy, Bulletin advokacie, s roz-
sáhlou citací v komentářové právní literatuře jako součásti
právního řádu ČR v širším smyslu (viz. www.akchalupa.cz).

V dnešní internetové době, kdy rozhodují dny, lze autor-
skou prioritu nových průlomových myšlenek nejlépe zajistit
vydáváním vlastního odborného časopisu až s následným
převzetím ostatními autory, kteří je dále rozvedou a pre-
cizují. Autorské právo v novodobém pojetí nesprávně více
chrání jiný způsob vyjádření již existující autorské myšlenky
obsažené v určitém díle s jejím častým přisvojováním ze stra-
ny dalších osob za vlastní než původní originální myšlenku
samu.

Smyslem nového časopisu je být podnětem pro soudní
praxi, zejména rozhodovací činnosti Nejvyššího soudu ČR
i Ústavního soudu ČR, pro jejichž vysokou kvalitu je nezbyt-
ná odborná oponentura i zdroj nových právních názorů.

APLIKACE PRÁVA může být rovněž inspirací pro další
autory i jiných společenských oblastí, aby oni sami mohli
přispět k rozvoji daného oboru svými novými myšlenkami
a názory prostřednictvím pravidelného zveřejňování v jimi
vydávaném internetovém odborném časopise bez nutnosti
zdlouhavého vydávání v tištěných periodikách s redakčními
radami s rizikem ztráty priority či aktuálnosti.

JUDr. Luboš Chalupa
www.akchalupa.cz

K ZAPOČTENÍ V RÁMCI SOUDNÍHO ŘÍZENÍ

Problematika započtení jako zvláštního způsobu vypořádání vzájemných pohledávek stejného druhu byla vždy zásadní a není tomu jinak ani po účinnosti nového občanského zákoníku č. 89/2012 Sb.

Obecné soudy při započtení vzájemných pohledávek v průběhu řízení často postupují nesprávně již proto, že námitkou započtení se zpravidla násobí náročnost projednání a rozhodnutí ve věci samé.

1. VZTAH ZAPOČTENÍ A JEHO UPLATNĚNÍ V SOUDNÍM ŘÍZENÍ

V právní teorii i právní literatuře je často posuzována otázka vztahu hmotně právní úpravy započtení s procesně právní úpravou obsaženou v ustanovení § 98 o.s.ř.

Již ze systematického zařazení ustanovení § 98 o.s.ř. v občanském soudním řádu vyplývá, že uplatnění námítky započtení vzájemné pohledávky je úkonem žalovaného ve věci samé se zákonnou domněnkou, kdy se jedná o jeho procesní obranu a kdy se už jedná o jeho vzájemný návrh.

Ustanovení § 98 o.s.ř. v zájmu hospodárnosti i spravedlnosti zákonnou nevyvratitelnou domněnkou stanoví, že ode dne uplatnění námítky započtení určité vzájemné pohledávky žalovaného proti žalované pohledávce je i tato vzájemná pohledávka žalovaného předmětem soudního řízení; ustanovení § 98 o.s.ř. tak vylučuje jinak často odmítavý přístup soudů k námitkám započtení zpravidla v zájmu urychlení věcného projednání vlastní žalované bez dalších komplikací prokazováním existence a výše započítávané vzájemné pohledávky.

Smyslem ustanovení § 98 o.s.ř. je na základě projevu vůle žalovaného v řízení k věcnému projednání započtení jeho vzájemné pohledávky předcházet zbytečnému zatěžování soudů i účastníků podáváním dalších žalob mezi týmiž účastníky pro započítatelné pohledávky stejného druhu, jakož i spravedlivějšího vyvážení vzájemných vykonatelných pohledávek téhož druhu týchž účastníků (věřitel může vydáním dřívějšího exekučního titulu až znemožnit pozdější uplatnění vzájemné pohledávky jeho dlužníkem včetně blokáce majetku, druhotná platební neschopnost apod.).

Ustanovení § 98 o.s.ř. tak v zájmu hospodárnosti i spravedlnosti zákonnou nevyvratitelnou domněnkou s rozlišením, zda v řízení uplatněná vzájemná pohledávka žalovaného k započtení převyšuje vlastní žalovanou pohledávku, aby se žalobce jako věřitel při existenci vzájemné pohledávky žalovaného vůči němu domohl jednostranné výhody dřívějšího exekučního titulu s jeho pravděpodobným zneužitím k tíži žalovaného, který by byl odkázán na pozdější soudní řízení.

Ustanovení § 98 o.s.ř. tak správně zvýhodňuje věcné projednání vzájemné pohledávky žalovaného do výše žalované pohledávky, která je uplatněním námítky započtení nedílným předmětem řízení a zároveň vylučuje obvyklý postup soudu vyloučit ji k samostatnému řízení. ▼

Naopak vzájemnou pohledávku žalovaného uplatněnou v řízení k započtení převyšující vlastní žalovanou pohledávku, která je předmětem řízení ode dne jejího uplatnění v řízení, již lze vyloučit k samostatnému řízení, neboť v takovém případě nehrozí vznik nespravedlnosti dřívějším exekucním titulem žalobce k tíži žalovaného, který má vůči žalobci protipohledávku převyšující vlastní žalovanou pohledávku.

Při posuzování, zda vzájemná pohledávka namítnutá v řízení žalovaným k započtení ve smyslu ustanovení § 98 o.s.ř. přesahuje vlastní žalovanou pohledávku se přihlíží i k výši úroků a úroků z prodlení ke dni střetu vzájemných pohledávek.

Ustanovení § 1982 odst. 2 obč. zákoníku je v rámci soudního řízení nutno vykládat v souvislosti s ustanovením § 98 o.s.ř.

Započtení v režimu soukromého práva je čistě hmotně právní jednání (právní úkon), přičemž ustanovení § 98 o.s.ř. stanoví zákonnou nevyvratitelnou domněnkou, v jakém rozsahu se v řízení jedná o procesní obranu žalovaného a kdy se už jedná o jeho vzájemnou žalobu.

Ustanovení § 98 o.s.ř. stanoví jen procesně právní následky uplatnění započtení vzájemné pohledávky žalovaného v soudním řízení vůči žalované pohledávce jen v závislosti na výši vzájemné pohledávky bez toho, že by se toto ustanovení jakkoli dotklo obsahu hmotně právního vztahu mezi účastníky řízení.

Pro aplikaci ustanovení § 98 o.s.ř. je nerozhodné, zda započtení došlo žalujícímu v průběhu soudního řízení anebo před jeho zahájením; rozhodné je jen, zda žalovaný započtení vůči žalované pohledávce v soudním řízení vůči žalobě uplatnil, tj. vnesl námitku započtení.

Skutečnost, zda k právně účinnému započtení došlo v řízení anebo před jeho zahájením, je rozhodná jen pro náklady řízení. Došlo-li k právně účinnému započtení vůči žalované pohledávce před zahájením řízení, byla žaloba v dotčeném rozsahu od počátku nedůvodná a neměla být pro zánik žalované pohledávky vůbec podána.

Je-li započtení žalovaného jako hmotně právní jednání výslovně a určitě uplatněno v soudním řízení proti žalované pohledávce, nastupuje bez dalšího právní režim ustanovení § 98 o.s.ř. s tím, že aplikace ustanovení § 97 odst. 1 o.s.ř. je tím ex lege vyloučena.

Ustanovení § 98 o.s.ř. v závislosti na návrhu žalovaného s odkazem na výši jím uplatněné vzájemné pohledávky výslovně stanoví, kdy se jedná o procesní obranu žalovaného proti žalobě (návrhu) a kdy se již jedná o jeho vzájemný návrh, tj. navrhuje-li žalovaný přisoudit více, než co uplatnil žalobce.

V souvislosti s častějším uplatňováním vzájemných pohledávek v rámci již probíhajícího soudního řízení ustanovení § 98 o.s.ř. výslovně stanoví, že vzájemným návrhem je jen projev žalovaného, jímž proti žalobci uplatňuje svou vzájemnou pohledávku k započtení s návrhem, aby mu bylo přisouzeno více, než uplatnil žalobce, jinak soud ex lege posuzuje námitku započtení jen jako obranu proti návrhu.

Ustanovení § 98 o.s.ř. je vůči ustanovení § 97 odst. 1 o.s.ř. ustanovením zvláštním a je zákonnou nevyvratitelnou domněnkou, kdy a v jakém rozsahu se jedná o procesní obranu žalovaného, vylučující podání vzájemného návrhu, a kdy se jedná o vzájemný návrh, vylučující procesní obranu žalovaného.

Ustanovení § 98 o.s.ř. vylučuje, aby si soud právní následky námitky započtení žalovaného v rámci soudního řízení vyložil jinak, než stanoví zákonná nevyvratitelná domněnka, tj. že se nejedná o obranu nebo o vzájemnou žalobu, přesahuje-li výše vzájemné pohledávky samotnou žalovanou pohledávku.

Ustanovení § 98 o.s.ř. tak vylučuje, aby žalovaný mohl v témže řízení úspěšně podat vzájemnou žalobu pro pohledávku nepřevyšující pohledávku, než uplatnil žalobce, neboť tomu brání toto ustanovení.

Ustanovení § 98 o.s.ř. v zájmu hospodárnosti s předcházením dalším sporům i spravedlnosti vypořádáním vzájemných pohledávek účastníků stanoví, že namítne-li žalovaný dlužník započtení své vzájemné pohledávky nepřevyšující žalovanou pohledávku proti žalované pohledávce, musí se s nimi soud v rámci dokazování vypořádat s tím, že tyto vzájemné pohledávky v tomto rozsahu nelze vyloučit k samostatnému řízení, což jeu vzájemné žaloby jinak přípustné.

Ustanovení § 98 o.s.ř., posuzující projev vůle žalovaného, jímž proti žalobci uplatňuje svou pohledávku k započtení nepřevyšující výši žalované pohledávky, výslovně vylučuje, aby se s ní soud v řízení v rámci dokazování nelypřádal například vyloučením k samostatnému řízení nebo z důvodu náročnosti dokazování o existenci a výši vzájemné pohledávky včetně nutnosti vyhotovení znaleckého posudku.

Ustanovení § 97 odst. 3 o.s.ř. výslovně stanoví, že na vzájemnou žalobu se použije přiměřeně ustanovení o návrhu na zahájení řízení, jeho změně a vzetí zpět, tj. jedná se zásadně o vlastní žalobu (návrh na zahájení řízení) jen s opačným procesním postavením za předpokladu, že jsou dány důvody pro spojení věci, tj. že se jedná o věci, které spolu skutkově souvisí nebo se týkají týchž účastníků, je-li to v zájmu hospodárnosti řízení

Práva a povinnosti účastníků včetně hmotně právních účinků vedení řízení jsou stejné v případě podání žaloby ve smyslu ustanovení § 79 odst. 1 o.s.ř., tak vzájemné žaloby ve smyslu ustanovení § 97 o.s.ř., jakož i ve smyslu ustanovení § 98 o.s.ř., z čehož vychází i ustanovení § 89 o.s.ř. stanoví stejnou místní příslušnost v případě vzájemných žalob, s výjimkou věcí uvedených v ustanovení § 88 o.s.ř.

O každé vzájemné žalobě – stejně jako o každé žalobě – musí soud vždy bez dalšího meritorně rozhodnout samostatným výrokem bez ohledu, zda se jedná o vzájemnou žalobu ve smyslu ustanovení § 97 odst. 1 o.s.ř. nebo o vzájemnou žalobu ve smyslu ustanovení § 98 o.s.ř. i bez ohledu na to, zda vlastní žaloba byla zamítnuta a v jakém rozsahu nebo nikoli

I v případě úplného zamítnutí žaloby je předmětem řízení vzájemná pohledávka žalovaného uplatněná námitkou započtení převyšující žalovanou pohledávku, pročež v takovém případě je na místě rozsudek se samostatným výrokem o zamítnutí vlastní žaloby a současně se samostatným výrokem o vzájemném návrhu zpravidla s vyloučením k samostatnému řízení z důvodu hospodárnosti.

Z důvodu, že ustanovení § 98 o.s.ř. v zájmu hospodárnosti a spravedlnosti v rámci vlastního řízení předpokládá dokazování jak o obraně žalovaného ve formě započtení nepřevyšující žalovanou pohledávku, tak dokazování o vzájemném návrhu žalovaného, převyšuje-li zápočet žalovanou pohledávku, musí tomu odpovídat i určitost vlastního započtení včetně návrhů důkazů o existenci a výši započítané pohledávky.

O vzájemnou žalobu ve smyslu ustanovení § 98 o.s.ř. se nejedná i tehdy, pokud žalovaný ve svém podání při uplatnění námitky započtení výslovně a jednoznačně uvede, že se vůči žalobci nedomáhá zaplacení částky, která přesahuje vlastní žalovanou částku s příslušenstvím, tj. že se jedná jen o čistě procesní obranu žalovaného.

2. VADY A NEÚPLNOST NÁMITKY ZAPOČTENÍ

Soudy často z neznalosti či pro usnadnění meritorního rozhodnutí, mnohdy pod dojmem účelovosti uplatnění námitky započtení jako zdržovací taktiky žalovaného, námitku započtení bez dalšího odmítají s odkazem na vady nebo neúplnost podání žalovaného, kterým jej v řízení uplatnil.

Při uplatnění námitky započtení ve smyslu ustanovení § 98 o.s.ř. je nutno rozlišit započtení jako jednostranné hmotně právní jednání žalovaného dlužníka od jeho uplatnění v soudním řízení podáním žalovaného ve věci mající povahu procesní obrany nebo vzájemné žaloby, tj. musí splňovat náležitosti jako by se jednalo o vlastní žalobu, zvláště co do určitosti tvrzení o započtení včetně vzniku, výše, splatnosti vzájemné pohledávky i doručení započtení žalobci, jakož i důkazů o všech těchto okolnostech.

Ustanovení § 43 o.s.ř. platí nejen pro vzájemnou žalobu ve smyslu ustanovení § 97 odst. 1 o.s.ř., ale i pro uplatnění procesní obrany žalovaného i jeho zvláštní vzájemné žaloby ve smyslu ustanovení § 98 o.s.ř.

Odmítnutí uplatnění námitky započtení jako procesní obrany i vzájemné žaloby ve smyslu ustanovení § 98 o.s.ř. pro vady nebo neúplnost podání žalovaného, kterým je v řízení uplatnil, mimo rámec ustanovení § 43 o.s.ř., je v rozporu se zákonem i v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

3. SPORNÉ POHLEDÁVKY

V komentářové právní literatuře byl poměrně překvapivě vyjádřen právní názor, že v řízení nelze započíst vzájemnou pohledávku, kterou žalobce neuznává a která je tak sporná, což je očividně nesprávný právní názor.

Právní postavení žalovaného dlužníka, který v řízení uplatňuje svou vzájemnou pohledávku k započtení nepřevyšující žalovanou pohledávku, musí být stejné jako by šlo o vzájemnou žalobu, tj. včetně rozsahu skutkových tvrzení a důkazů o nich, jakož i rozsahu dokazování o existenci a výši započítané pohledávky.

Nejistou a neurčitou pohledávkou není sporná pohledávka, když jen minimum vlastních žalovaných pohledávek je zcela nesporných, čemuž odpovídá i malé množství rozsudků pro uznání.

Jsou-li žalovatelné sporné nároky, je neuznání vzájemné pohledávky žalovaného žalobcem rovněž nerozhodné.

Pokud by nebyly k započtení způsobilé vzájemné pohledávky žalovaného, které žalobce označí za sporné, stal by se institut započtení zbytečný, neboť žalobci by stačilo prosté prohlášení, že vzájemnou pohledávku bez dalšího neuznává a považuje ji za spornou, což by bylo paradoxní zvláště tehdy, pokud by samotná žalovaná pohledávka žalobce byla sporná.

4. NEJISTÉ A NEURČITÉ POHLEDÁVKY

Novou zásadní otázkou započtení je otázka započtení pohledávek, jejichž výše závisí na znaleckém posudku, např. započtení vzájemné pohledávky vydání bezdůvodného obohacení za bezesmluvní užívání.

Předně lze kodifikovat tyto právní zásady:

“Žalovatelná pohledávka je i pohledávkou způsobilou k započtení.”

“Nejisté a neurčité pohledávky nelze úspěšně žalovat, protože je nelze ani úspěšně započítat.”

V rámci soudního řízení jsou ve smyslu ustanovení § 98 o.s.ř. započitatelné všechny vzájemné pohledávky účastníků stejného druhu, jsou-li co do jejich jistoty a jejich určitosti žalovatelné („Co je žalovatelné, je v řízení i započitatelné“); to vyplývá již z toho, že námitky započtení přesahující žalovanou částku jsou ex lege považovány zákonnou nevyvratitelnou domněnkou za vzájemnou žalobu.

Nejisté a neurčité pohledávky nebyly způsobilé k započtení ani před účinností nového občanského zákoníku, neboť rozsudek soudu může pravomocně přisoudit jen jisté (existující) a určité pohledávky a nikoli pohledávky, které mohou vzniknout až v budoucnu, které mohou dodatečně zaniknout rozvazovací podmínkou či pohledávky limitní, např. minimálně x,y Kč, maximálně x, y Kč, nebo s odkazem na určitou skutečnost, např. ve výši rovnající se výši

Nejistými a neurčitými pohledávkami ve smyslu ustanovení § 1987 odst. 2 obč.zákoníku nejsou pohledávky, které lze úspěšně uplatnit v řízení před soudem bez ohledu na to, že dlužník popírá jejich existence nebo výši, což se týká zvláště pohledávek z titulu náhrady škody a bezdůvodného obohacení za bezesmluvní užívání cizí věci apod.

Neurčitou pohledávkou ve smyslu ustanovení § 1982 odst.2 obč.zákoníku je i jinak prokazatelně existující pohledávka, jejíž výši konstitutivně stanoví pravomocný rozsudek soudu, například o ochranu osobnosti za nemajetkovou újmu apod.

Z důvodu, že žalobci k podání žaloby o zaplacení peněžité pohledávky nebrání nesouhlas žalovaného, co do jejího důvodu a výše, ani to, že v řízení je prokazována hmotně právní legitimace či rozhodná výše pohledávky včetně znaleckého posudku, nelze ze započtení takovéto vzájemné pohledávky nepřevyšující výši žalované pohledávky vyloučit již s přihlédnutím k ustanovení § 98 o.s.ř. vylučující to, aby soud takovéto vzájemné pohledávky jako obranu žalovaného opomenul.

Určitou pohledávkou způsobilou k započtení je i pohledávka žalovaného vůči žalobci z titulu bezdůvodného obohacení s uvedením všech určitých rozhodných skutečnosti, např. “pohledávka žalovaného z titulu bezdůvodného obohacení ve výši,-Kč za bezesmluvní užívání budovy č.p..... žalobcem v období od do po,-Kč měsíčně, tj. celkem ve výši.....” Takto určitě vymezenou pohledávku lze jistě úspěšně žalovat, protože jí lze i úspěšně jako obranu žalovaného započítat proti žalované pohledávce žalobce.

Pohledávka, jejíž existenci a výši lze úspěšně prokázat v nalézacím řízení s následným vydáním meritorního soudního rozhodnutí deklaratorní povahy, je způsobilá k započtení ve smyslu ustanovení § 1982 odst.2 obč. zákoníku v rámci soudního řízení bez ohledu na to, zda žalobce popírá její existence nebo výši a zda je v řízení nutné provádět další dokazování včetně znaleckého posudku o výši bezdůvodného obohacení či o výši náhrady škody (znalecký posudek ostatně lze opatřit i jedním z účastníků před či v průběhu sporu se znaleckou doložkou dle § 127a o.s.ř), což vyplývá i z ustanovení § 98 o.s.ř.

Je nelogické, aby byla bez dalšího přípustná vzájemná žaloba žalovaného vůči žalobci ke stejné sporné pohledávce, co do důvodu či výše, jen s rozdílem, že převyšuje žalovanou pohledávku a již nebyla přípustná obrana k téže pohledávce, pokud žalovanou pohledávku nepřevyšuje.

Je nelogické, aby žalobce mohl žalovaného úspěšně žalovat o vydání bezdůvodného obohacení či o náhradu škody na základě srovnatelných skutečností bez ohledu na stanovisko žalovaného včetně nutnosti vypracování znaleckého posudku a žalovaný by naopak v rozporu s ustanovením § 98 o.s.ř. v tomtéž řízení na svoji obranu nemohl úspěšně započítat svoji vzájemnou pohledávku téže "spornosti a určitosti". Tuto situaci řeší výslovně ustanovení § 98 o.s.ř. stanoví, kdy se jedná o obranu žalovaného, o niž musí být v rámci nalézacího řízení vedeno dokazování, a kdy se již jedná o vzájemnou žalobu, jenž lze vyloučit k samostatnému řízení a tím i k samostatnému dokazování.

Z důvodu, že vzájemná žaloba – stejně jako žaloba – nepodléhá souhlasu žalovaného či ingerenci soudu – je vzájemná žaloba nedílným předmětem řízení o žalovaném nároku až do té doby, dokud není ze zákonných důvodů vyloučena k samostatnému řízení.

Z důvodu, že ustanovení § 98 o.s.ř. výslovně stanoví, že vzájemná pohledávka žalovaného uplatněná v řízení k započtení převyšující pohledávku uplatněnou žalobou je vzájemnou žalobou, je rozsah skutkových tvrzení a dokazování o započtení ve formě procesní obrany nebo vzájemné žaloby totožný jako je prokazování žalovaného nároku (totožnost břemene tvrzení a důkazního břemene).

5. ZAPOČTENÍ VÍCE VZÁJEMNÝCH POHLEDÁVEK PROTI JEDINÉ POHLEDÁVCE

Pro účinky započtení více vzájemných pohledávek vůči jediné pohledávce jedním právním jednáním (právním úkonem) bez výslovného určení pořadí započtení je rozhodující okamžik střetu vzájemných pohledávek s tím, že po právně účinném dřívějším zápočtu zůstává k zápočtu zbytek započítávané pohledávky s odečtením předchozího zápočtu atd.

V případě započtení více vzájemných pohledávek jedním právním jednáním (právním úkonem) převyšujících započítávanou pohledávku proti jedné pohledávce se postupuje tak, že jsou jednotlivě započítány postupně pohledávky od nejdospělejších po nejmladší, není-li v započtení určeno výslovně jinak; je-li některá z dříve dospělých pohledávek nezpůsobila k započtení, nepřihlíží se k ní a nastupuje započtení pohledávky další, jejíž střet nastal později.

Neurčité započtení více vzájemných pohledávek jedním právním jednáním (právním úkonem) v součtu převyšujících započítávanou pohledávku může nastat tehdy, pokud jsou vzájemné pohledávky splatné k témuž dni; jinak je třeba započítávat postupně od nejdospělejších pohledávek k nejmladším v souladu s principem rozhodného data střetu pohledávek („dřívější zápočet vylučuje pozdější“), není-li určeno jinak.

6. OPAKOVANÉ ZAPOČTENÍ TÉŽE POHLEDÁVKY

V právní praxi se vyskytuje i opakované započtení téže pohledávky vůči stejné vzájemné pohledávce, nejčastěji z opatrnosti pro nejistotu v doručení předchozího započtení nebo s pozdějším upřesněním započítávané pohledávky, např. data splatnosti rozhodující pro datum střetu vzájemných pohledávek.

V případě právně účinného započtení vzájemné pohledávky nelze tutéž pohledávku v tomto rozsahu již úspěšně dále započítávat, neboť tomu bez dalšího brání zánik vzájemné pohledávky započtením.

V případě neplatně provedeného započtení včetně započítání nesplatné pohledávky vůči splatné je právně přípustné opakované pozdější započtení téže pohledávky vůči stejné pohledávce, když platí, že neplatné právní jednání nevyvolává zamýšlené právní následky a tento právní stav tudíž ani nebrání pozdějšímu zopakování téhož - pozdějšího - již platného právního jednání. Stejně platí, že je-li kupní smlouva z jakéhokoli důvodu neplatná, mohou titíž účastníci k témuž předmětu později sjednat novou kupní smlouvu.

Právně přípustné je pozdější upřesnění již právně účinného započtení, zvláště co do data střetu pohledávky a rozsahu krytí vzájemných pohledávek obdobně jako je přípustné upřesnění žalovaného nároku žalobcem včetně postupu dle § 43 o.s.ř. i § 118a o.s.ř.

7. PŘÍPUSTNOST ZAPOČTENÍ I PO KONCENTRACI ŘÍZENÍ

Judikatura i komentářová právní literatura traduje, že v průběhu nalézacího soudního řízení je započtení možné jen do uplynutí zákonné koncentrační lhůty, tj. zásadně do uplynutí prvního soudního jednání.

Koncentrace tvrzení rozhodných skutečností se může dotýkat jen takových hmotně právních jednání a skutečností, které nastaly nejpozději do uplynutí koncentrační lhůty a nijak se nedotýká později nastalých okolností včetně pozdějšího započtení vzájemné pohledávky.

Z důvodu, že zákonná koncentrace řízení se objektivně týká jen hmotně právních jednání a skutečností nastalých do uplynutí stanovené lhůty a nijak se netýká později nastalých, nebrání uplatnění námítky započtení v nalézacím řízení započtení jako hmotně právní jednání účinné (doručené) až po uplynutí koncentrační lhůty.

Namítá-li tudíž žalobce či soud důvodně neplatnost dřívějšího započtení vzájemné pohledávky včetně nepřípustnosti započtení nesplatné pohledávky vůči splatné, může žalovaný i tak po uplynutí koncentrační lhůty zopakovat toto započtení jako svoje první platné právní jednání, tj. první platné započtení pohledávky apod., pokud bylo doručeno žalujícímu až po uplynutí koncentrační lhůty.

Přípustnost řádného uplatnění započtení vzájemné pohledávky nastalého až po uplynutí koncentrace ostatně plyne i ze zákonné definice uplatnění započtení vzájemné pohledávky převyšující žalovanou pohledávku jako vzájemnou žalobu ve smyslu ustanovení § 98 o.s.ř., když podání vzájemné žaloby rovněž tak nebrání koncentrační lhůta a lze ji v řízení podat kdykoli od zahájení řízení minimálně až do uplynutí lhůty ve smyslu ustanovení § 119a o.s.ř.; to nevylučuje její vyloučení k samostatnému řízení s odkazem na zásadu hospodárnosti.

Vzájemnou žalobu ve smyslu ustanovení § 97 o.s.ř. a stejně tak i zvláštní vzájemnou žalobu ve smyslu ustanovení § 98 o.s.ř. lze podat ode dne zahájení řízení minimálně až do skončení dokazování před soudem I. stupně, tj. do uplynutí lhůty ve smyslu ustanovení § 119a o.s.ř. s tím, že podání vzájemné žaloby až po uplynutí koncentrační lhůty může být jen důvodem pro vyloučení k samostatnému řízení z důvodu hospodárnosti.

Je-li přípustná námitka započtení i průběhu vykonávacího řízení, vyvolává obdobné právní účinky i uplatnění započtení doručeného žalobci až po uplynutí zákonné koncentrace rozhodných tvrzení a důkazů o nich.

Soud je povinen se ve svém meritorním rozhodnutí věcně vypořádat i se započtením vzájemné pohledávky žalovaného doručené žalobci v mezidobí od uplynutí koncentrace řízení až do vyhlášení meritor-

ního rozhodnutí ve smyslu ustanovení § 154 o.s.ř., a to z důvodu jeho zásadních právních následků vyvolávajících zánik samotné žalované pohledávky (obdobně je soud povinen se vypořádat i s dalšími právními skutečnostmi, které nastaly po uplynutí koncentrační lhůty, vyvolávající zánik žalované pohledávky, např. prominutí dluhu, zánik některého z účastníků bez právního nástupce apod.).

8. VÝROK ROZHODNUTÍ V PŘÍPADĚ NÁMITKY ZAPOČTENÍ

Výrok meritorního rozhodnutí soudu o žalované pohledávce s příslušenstvím v případě uplatnění započtení vzájemné pohledávky žalovaným v průběhu soudního sporu obsahuje:

- a) výrok jen o žalované pohledávce, nepřevyšuje-li pohledávka k započtení žalovanou pohledávku,
- b) samostatný výrok o žalované pohledávce, převyšuje-li pohledávka k započtení žalovanou pohledávku, a samostatný výrok o vzájemné žalobě žalovaného převyšující žalovanou pohledávku,
- c) výrok jen o žalované pohledávce, převyšuje-li pohledávka k započtení sice žalovanou pohledávku, avšak žalovaný v řízení výslovně a jednoznačně uvede, že v řízení započítává svou pohledávku převyšující žalovanou pohledávku jen do výše žalované částky, tj. že nežádá v jeho prospěch přisoudit vůči žalobci žádnou část jeho pohledávky namítnuté k započtení, pokud převyšuje žalovanou pohledávku,
- d) samostatný výrok o žalované pohledávce s vypořádáním započtení vzájemné pohledávky nepřevyšující žalovanou pohledávku a samostatný výrok o vyloučení části vzájemné pohledávky namítnuté žalovaným k započtení převyšující žalovanou pohledávku s odkazem na zásadu hospodárnosti.

Právní literatura a judikatura:

Občanský soudní řád, Komentář, I. díl, PANORAMA PRAHA 1985, Prof. JUDr. Josef Macur, Dr.Sc., str. 447-451

Námitka započtení, in.: Právní rozhledy č. 8/2012, JUDr. Bohumil Dvořák, Ph.D., LL.M.

Velký komentář k Občanskému zákoníku, svazek V, I. vydání, C.H.BECK, 2014, str. 1141-1147, Hulmák a kol.

Usnesení NS ČR z 22. 9. 2015 sp. zn. 26 Cdo 1663/2015: „Započtení může být důvodem zastavení exekuce podle § 268 odst. 1 písm. g) o. s. ř., jestliže vymáhaná pohledávka zanikla v důsledku započtení vzájemné pohledávky po vydání vykonávaného rozhodnutí. Jestliže však byla exekuce již provedena, je třeba řízení o návrhu na zastavení exekuce zastavit. Dojde-li však započtením k zániku vymáhané pohledávky před vydáním vykonávaného rozhodnutí, jde o důvod zastavení výkonu rozhodnutí (exekuce) podle § 268 odst. 1 písm. h) o. s. ř. V takovém případě není provedení exekuce na překážku jejímu zastavení.“

JUDr. Luboš Chalupa
www.akchalupa.cz

NOVĚ K VRÁCENÍ PLNĚNÍ PO ZRUŠENÍ PRAVOMOCNÉHO ROZHODNUTÍ

Ani po více než 50 letech od účinnosti občanského soudního řádu č. 99/1963 Sb. právní teorie a judikatura nevyřešila problematiku právního charakteru a počátku běhu promlčecí lhůty plnění po zrušujícím rozhodnutí dovolacího či Ústavního soudu.

K dosavadní judikatuře se aktuálně komplexně vyjadřuje nosná právní literatura¹⁾, v níž autoři erudovaně poukazují na neúplnost dosavadních právních závěrů s vlastním návrhem na jejich doplnění.

K problematice právního stavu po zrušujícím rozsudku dovolacího soudu nebo zrušujícím nálezu Ústavního soudu ČR, na jejichž základě bylo žalovaným plněno, si dovoluji poznamenat:

1. **všeobecně nepřijatelným je stav**, který na základě zrušujícího rozhodnutí dovolacího soudu či zrušujícího nálezu Ústavního soudu ČR vyvolává paralelně další samostatná soudní řízení mezi týmiž účastníky v opačném procesním postavení jen z důvodu, že exekuční titul později odpadl i proto, že existují případy násobného rušení pravomocných meritorních rozhodnutí v témže řízení. Tento nežádoucí stav podstatně snižuje nezbytnou autoritu soudní moci: „žalovaný žalobce“ ,
2. **plnění na dluh ze strany dlužníka** je jeho jednostranným hmotně právním jednáním (právním úkonem), jenž lze jako zásadně každé hmotně právní jednání podmínit. Plněním dlužníka na jeho dluh bez dalšího dluh zaniká bez ohledu na to, zda se jedná o plnění na základě pravomocného meritorního rozhodnutí nebo mimo něj nebo vymoženého plnění až v rámci exekuce,
3. **plněním na dluh exekucí** je povinným (dlužníkem) dluh bez dalšího splnění již připsáním vymožené částky na účet exekutora nebo soudu a nebo převzetím exekutora v hotovosti, tj. zpravidla ještě předtím než se plnění ze strany exekutora dostalo do sféry oprávněného (věřitele) na jeho účet nebo výplatou hotovosti,
4. **plnění dlužníka na jeho dluh** až na základě pravomocného meritorního rozhodnutí s následným podáním dovolání či ústavní stížnosti žalovaného v propadné dvouměsíční lhůtě lze považovat za podmíněně plnění na dluh s výhradou výsledku jeho dovolání či jeho ústavní stížnosti,
5. **právní mocí zrušujícího rozsudku** dovolacího soudu nebo zrušujícího nálezu Ústavního soudu ČR ve věci samé je předmětný nárok mezi účastníky i nadále od počátku sporný,
6. **žalovaným poskytnuté plnění** jen na základě později zrušeného pravomocného meritorního rozhodnutí je nárok, jehož charakter zda se jedná: i) o plnění na dluh vyvolávající zánik dluhu anebo ii) o bezdůvodné obohacení žalobce, závisí až na konečném meritorním pravomocném rozhodnutí,
7. **zrušením pravomocného rozhodnutí** dovolacím soudem či Ústavním soudem pokračuje soudní řízení nepřerušene od samého počátku, jakoby zrušená meritorní rozhodnutí nebyla nikdy vydána,
8. **zrušujícím rozsudkem dovolacího soudu** či zrušujícím nálezem Ústavního soudu ve věci samé, na jejichž základě žalovaný dlužník podmíněně plnil žalujícímu věřiteli, vzniká stav předpokládaný ustanovením § 98 o.s.ř., uplatní-li žalovaný tento zápočet v následném pokračujícím soudním řízení před soudem I.stupně bez nutnosti dalšího řízení mezi týmiž účastníky v opačném právním postavení s nejistým výsledkem závislým na novém pravomocném meritorním rozhodnutí vydaném v původním řízení,
9. **soud I.stupně ve smyslu ustanovení § 98 o.s.ř.** jen na základě prokázaného tvrzení žalovaného, že plnil podmíněně až na základě později zrušeného pravomocného rozhodnutí v průběhu řízení žalobci, meritorně rozhodne takto:
 - a) prokáže-li se i v pokračujícím řízení, že žalovaným poskytnuté plnění až na základě později zrušeného pravomocného meritorního rozhodnutí je v totožné výši důvodné, soud žalobu v celém rozsahu zamítne z důvodu splnění dluhu v průběhu řízení,
 - b) prokáže-li se v pokračujícím řízení, že žalovaným poskytnuté plnění až na základě později zrušeného pravomocného meritorního rozhodnutí je nižší než skutečný nárok žalobce, soud žalobu zamítne v rozsahu žalovaným poskytnutého plnění v průběhu řízení a zbývající část výrokem přisoudí žalobci,
 - c) prokáže-li se v pokračujícím řízení, že žalovaným poskytnuté plnění až na základě později zrušeného pravomocného meritorního rozhodnutí je vyšší než skutečný nárok žalobce, soud žalobu zamítne v rozsahu žalobou uplatněného nároku pro splnění dluhu v průběhu řízení

a ve zbývajícím rozsahu posoudí žalovaným bezdůvodně zaplacený dluh jako vzájemnou žalobu ve smyslu ustanovení § 98 o.s.ř., případně ustanovení § 97 odst. 1 o.s.ř.; tím není dotčeno právo soudu vyloučit vzájemný návrh k samostatnému řízení ve smyslu ustanovení § 97 odst. 2 o.s.ř.,

d) prokáže-li se v pokračujícím řízení, že žalovaná pohledávka je v celém rozsahu nedůvodná, soud výrokem zamítne žalobu žalobce a dalším samostatným výrokem současně přisoudí ve prospěch žalovaného vůči žalobci částku, kterou žalovaný v průběhu řízení žalobci zaplatil bez právního důvodu až na základě později zrušeného pravomocného meritorního rozhodnutí ve smyslu ustanovení § 98 o.s.ř., případně ustanovení § 97 odst. 1 o.s.ř.

- 10. z důvodu, že námitka** započtení vzájemné pohledávky žalovaného převyšující výši žalované pohledávky je ve smyslu ustanovení § 98 o.s.ř. zákonnou nevyvratitelnou domněnkou vzájemným návrhem, nemůže být po jejím uplatnění v soudním řízení před soudem I.stupně promlčena, neboť ode dne jejího uplatnění běží o ni soudní řízení a promlčecí lhůta se tím staví jako se staví promlčecí lhůta o vlastním žalovaném nároku,
- 11. aplikace ustanovení § 98 o.s.ř.** v řízení před soudem I.stupně na základě prokázaného tvrzení žalovaného o jeho plnění na dluh až na základě později zrušeného meritorního pravomocného rozhodnutí zamezuje krajně nežádoucímu násobení dalších soudních řízení mezi týmiž účastníky, jakož i promlčení vrácení plnění jeho stavením dnem uplatnění nároku žalovaným na jeho nedluh/dluh v průběhu pokračujícího řízení,
- 12. vzájemným návrhem není vzájemná pohledávka** žalovaného převyšující vlastní žalovanou pohledávku, pokud žalovaný při jejím uplatnění v řízení výslovně uvede, že nepožaduje přisoudit pohledávku v rozsahu, v jakém převyšuje vlastní žalovanou pohledávku; v takovém případě se jedná jen o procesní obranu žalovaného vylučující samostatný výrok rozsudku o vzájemné žalobě žalovaného.

Právní literatura:

- 1) Zrušení pravomocného soudního rozhodnutí a „bezdůvodné obohacení“, in.: Právní rozhledy č. 3/215, JUDr. Ljubomír Drápal, Mgr. Tereza Pondikasová
- 2) Občanský soudní řád, Komentář, I. díl, PANORAMA PRAHA 1985, Prof. JUDr. Josef Macur, Dr.Sc., str. 447-451

JUDr. Luboš Chalupa
www.akchalupa.cz

MIMOKNÍHOVNÍ VLASTNICTVÍ A PROMLČENÍ PRÁVA NA VYDÁNÍ BEZDŮVODNÉHO OBOHACENÍ

Správné stanovení počátku běhu subjektivní promlčecí lhůty práva na vydání bezdůvodného obohacení za bezesmluvní užívání je zásadní pro předcházení předčasným a mnohdy zbytečným soudním řízením proti knihovnímu vlastníkovi ještě před pravomocným rozsudkem o určení vlastnického práva či o výmazu zápisu vlastnického práva.

Soudní řízení o určení vlastnictví či o výmaz zápisu vlastnického práva v katastru nemovitostí patří mezi skutkově a právně nejsložitější, s čímž souvisí poměrně časté rušení pravomocných rozhodnutí dovolacím či Ústavním soudem, když celková délka řízení mnohdy přesahuje i objektivní promlčecí lhůtu, tj. více než 10 let.

S řízením o určení vlastnictví nemovitosti evidované v katastru nemovitostí nebo o výmaz zápisu vlastnictví v katastru nemovitostí ve prospěch mimoknihovního vlastníka je spojeno i právo na vydání bezdůvodného obohacení za dobu, kdy mimoknihovní vlastník nemovitost neužíval pro zápis vlastnictví v katastru nemovitostí v rozporu s hmotným právem.

Pro určení počátku běhu subjektivní promlčecí lhůty ve prospěch mimoknihovního vlastníka jsou rozhodující zvláště tyto okolnosti:

- zápis vlastnického práva v katastru nemovitosti, když zásadně platí, že rozhodující je zápis vlastnického práva, který právně vylučuje až nový zápis vlastnického práva na základě pravomocného rozsudku o určení vlastnictví nebo o výmazu zápisu vlastnictví provedeného od počátku bez právního důvodu,
- duplicitní zápis vlastnictví ve prospěch dvou rozdílných osob k téže nemovitosti, případně spoluvlastnickému podílu,
- doručení prvé výzvy knihovnímu vlastníkovi, kterou mimoknihovní vlastník uplatňuje svoje pravé vlastnictví, například předžalobní výzvy, výzvy k vydání bezdůvodného obohacení, žaloby o určení vlastnictví, žaloby o vrácení plnění z neplatné nebo zrušené smlouvy, žaloby o vydání bezdůvodného vlastnictví, apod.,
- soudního řízení o určení vlastnictví nebo o výmaz zápisu vlastnického práva v katastru nemovitostí s doručením žaloby žalovanému knihovnímu vlastníkovi,
- nabytí právní moci meritorního rozhodnutí soudu určujícího, že mimoknihovní vlastník je pravým vlastníkem nemovitosti, případně spoluvlastnického podílu nebo ukládající výmaz zápisu vlastnického práva v katastru nemovitostí provedeného od počátku bez právního důvodu ve prospěch mimoknihovního vlastníka.

Nestanoví-li výslovně zákon jinak (např. z důvodu dobré víry dle § 2994 obč. zákoníku), má pravý vlastník právo na vydání bezdůvodného obohacení za bezesmluvní užívání jeho věci po celou dobu jeho trvání.

Právní vztah bezdůvodného obohacení za bezesmluvní užívání nemovitosti evidované v katastru nemovitostí mezi nepravým knihovním vlastníkem nemovitosti a pravým mimoknihovním vlastníkem vzniká objektivně bez ohledu na zavinění knihovního vlastníka již ode dne faktického užívání nemovitostí až do dne jejího vyklizení a předání pravému mimoknihovnímu vlastníkovi, tj. zpravidla na základě pravomocného rozsudku soudu o určení vlastnictví nebo o výmazu zápisu vlastnického práva v katastru nemovitostí ve prospěch mimoknihovního vlastníka.

Běh subjektivní promlčecí lhůty práva na vydání bezdůvodného obohacení mimoknihovního vlastníka nastává dnem právní moci rozsudku o určení vlastnictví nemovitosti evidované v katastru nemovitosti nebo rozsudku o výmaz zápisu vlastnického práva v katastru nemovitostí provedeného od počátku bez právního důvodu bez ohledu až na pozdější zápis vlastnictví ve prospěch mimoknihovního vlastníka.

Nejpozději ode dne doručení žaloby mimoknihovního vlastníka vůči knihovnímu vlastníkovi o určení vlastnictví, o výmaz zápisu vlastnického práva v katastru nemovitostí provedeného od počátku bez právního důvodu, o vrácení plnění z neplatné nebo zrušené smlouvy, o vydání bezdůvodného obohacení apod., se na straně knihovního vlastníka jedná již o úmyslné nabytí bezdůvodného obohacení za bezesmluvní užívání nemovitosti vylučující dobrou víru a nikoli až právní mocí meritorního rozhodnutí ve prospěch mimoknihovního vlastníka.

Mimoknihovní vlastník nemovitosti evidované v katastru nemovitostí se s ohledem na právní význam zápisu vlastnictví v katastru najisto dozví o tom, že k bezdůvodnému obohacení došlo a osobě povinné k jeho vydání ve smyslu ustanovení § 107 odst. 1 obč. zákoníku č. 40/1964 Sb. i ve smyslu ustanovení § 621 obč. zákoníku až dnem právní moci rozsudku o určení vlastnictví či o výmazu zápisu vlastnického práva v katastru nemovitostí provedeného bez právního důvodu.

Až do dne právní moci konečného rozsudku o určení vlastnictví nebo o výmaz zápisu vlastnického práva z katastru nemovitostí ve prospěch mimoknihovního vlastníka, mimoknihovní ale ani knihovní vlastník i soud neví, zda vůbec k bezdůvodnému obohacení došlo, neboť bude-li žaloba mimoknihovního vlastníka pravomocně zamítnuta, není ani bezdůvodné obohacení. Vědomost mimoknihovního vlastníka o tom, že k bezdůvodnému obohacení došlo, tak nutně zahrnuje okolnost, že mimoknihovní je skutečně pravým vlastníkem předmětné nemovitosti evidované v katastru nemovitostí, což s ohledem na právní význam zápisu v katastru nemovitostí s jistotou (závazně) nastává až pravomocným rozsudkem soudu s následným zápisem do katastru.

Právní účinky zápisu vlastnického práva k nemovitosti evidované v katastru nemovitostí překonává až pravomocné konečné meritorní rozhodnutí o určení vlastnictví či o výmazu zápisu vlastnického práva v katastru nemovitostí provedeného od počátku bez právního důvodu ve prospěch mimoknihovního vlastníka bez ohledu na pozdější zápis tohoto vlastnictví v katastru.

Běh objektivní promlčecí lhůty práva na vydání bezdůvodného obohacení nemovitosti evidované v katastru nemovitostí ve prospěch mimoknihovního vlastníka vzniká objektivně bezesmluvním užíváním nemovitosti bez ohledu na zavinění knihovního vlastníka.

Subjektivní promlčecí lhůta mimoknihovního vlastníka počíná běžet až dnem právní moci konečného rozsudku soudu o určení vlastnictví nebo o výmazu zápisu v katastru nemovitostí provedeného od počátku bez právního důvodu, tj. dnem, kdy se knihovní, ale i mimoknihovní vlastník a soud najisto a závazně dozvěděli, kdo je a kdo není vlastníkem nemovitosti.

Občanský zákoník správně limituje délku promlčecí lhůty práva na vydání bezdůvodného obohacení, zvláště v souvislosti s délkou soudního řízení o určení vlastnictví či o výmaz zápisu vlastnictví v katastru nemovitostí, často se zrušujícími rozsudky dovolacího soudu, maximální délkou ve smyslu ustanovení § 107 odst. 2 obč. zákoníku č. 40/1964 Sb. a ve smyslu ustanovení § 638 obč. zákoníku.

Dosahuje-li délka soudního řízení mezi mimoknihovním vlastníkem jako žalobcem a žalovaným knihovním vlastníkem o určení vlastnictví či o výmaz zápisu vlastnického práva v katastru nemovitostí objektivní promlčecí lhůtu, nezbyvá než aby žalující mimoknihovní vlastník před jejím marným uplynutím podal vůči knihovnímu vlastníkovi i žalobu o vydání bezdůvodného obohacení s návrhem na přerušení tohoto řízení do skončení řízení o určení vlastnictví či o výmaz zápisu vlastnického práva v katastru nemovitostí.

Délka objektivní promlčecí lhůty práva na vydání bezdůvodného obohacení nabytého úmyslně ve smyslu ustanovení § 107 odst. 2 obč. zákoníku č. 40/1964 Sb. i ve smyslu ustanovení § 638 obč. zákoníku, tj. 10 až 15 let, dostatečně zaručuje pokrytí převážné většiny vlastnických žalob mimoknihovního vlastníka.

Dlouhá objektivní promlčecí lhůta práva na vydání bezdůvodného obohacení správně předchází tomu, aby jen v důsledku podání zpravidla nejisté žaloby o určení vlastnictví či o výmaz zápisu vlastnictví v katastru nemovitostí ve prospěch mimoknihovního vlastníka nemusely být paralelně podávány žaloby o vydání bezdůvodného obohacení proti knihovnímu vlastníkovi po dobu trvání soudního řízení, což neúměrně a i zbytečně zatěžuje nejen účastníky, ale i soud vyvoláváním mnohdy zbytečných soudních řízení.

Protože právní vztah bezdůvodného obohacení mezi týmiž účastníky za bezesmluvní užívání téže cizí věci držené na základě téže právní skutečnosti, např. neplatné kupní smlouvy, je po celou dobu užívání až do vrácení věci pravému vlastníkovi jedním (trvajícím) právním vztahem, byť často s navazujícími řízeními o vydání bezdůvodného obohacení za další časové období, je pro stanovení aplikace správné zákonné normy ve smyslu ustanovení § 3028 odst. 3 obč. zákoníku rozhodující občanský zákoník účinný v době vzniku tohoto jediného (trvajícího) právního vztahu.

Judikatura:

Usnesení NS ČR ze dne 1.12.2012 sp.zn.28 Cdo 3763/2011: „Podle § 458 odst. 2 obč. zák. musí být s předmětem bezdůvodného obohacení vydány i užitky z něho, pokud ten, kdo obohacení získal, nejednal v dobré víře. Na výše uvedeném závěru nemůže nic změnit ani námitka dovolatele, že právní předchůdce žalobce nejednal v dobré víře. K této námitce je v první řadě třeba uvést, že k získání bezdůvodného obohacení se nevyžaduje protiprávní úkon, nýbrž jde o objektivně vzniklý stav, kdy bez právem uznaného důvodu došlo k přesunu majetkových hodnot od jednoho subjektu k druhému. Jinak řečeno, otázka zavinění je z hlediska povinnosti vydat bezdůvodné obohacení bez významu. Stejně tak i dobrá víra obohaceného má jen velmi omezený význam a je relevantní jen z pohledu § 458 odst. 2 obč. zák. (dále pak rovněž z § 459 obč. zák.), nikoliv však z hlediska povinnosti vydat samotné bezdůvodné obohacení.“

JUDr. Luboš Chalupa
www.akchalupa.cz

ROZSAH NALÉHAVÉHO PRÁVNÍHO ZÁJMU KE SPOLUVLASTNICKÉMU PODÍLU

S účinností od 1. ledna 2014 nově s prioritou zápisu vlastnického práva v katastru nemovitostí před nezapsaným vlastnickým právem je nutno poměřovat i rozsah naléhavého právního zájmu ke spoluvlastnickému podílu zapsanému v katastru nemovitostí duplicitně.

Žalobci potažmo obecné soudy z neznalosti přehlíží, že naléhavý právní zájem žalujícího vlastníka nemůže být v rozsahu 1/1 předmětných nemovitostí, je-li žalovaný duplicitní spoluvlastník zapsán v katastru jen jako jejich podílový spoluvlastník.

K námitce žalovaného žalobci potažmo rozsudky¹⁾ nesprávný rozsah naléhavého právního zájmu o určení vlastnictví k duplicitně zapsanému spoluvlastnickému podílu odůvodňují tím, že určení pouze k duplicitně zapsa-

nému podílu je katastrálním úřadem obtížně vykonatelné, pročež žalobce má naléhavý zájem na určení vylučného vlastnictví 1/1 předmětných nemovitostí.

Rozsudek soudu o určení vlastnictví vůči více žalovaným spoluvlastníkům včetně duplicitních musí být v souladu s ustanovením § 157 odst.2 o.s.ř. ve výroku i v odůvodnění včetně existence a rozsahu naléhavého právního zájmu vůči každému z žalovaných duplicitních spoluvlastníků.

Každý žalovaný duplicitní spoluvlastník má v řízení o určení vlastnictví právní postavení samostatného účastníka, čemuž musí odpovídat znění žaloby i znění výroku a odůvodnění rozsudku včetně existence a rozsahu naléhavého právního zájmu vůči každému žalovanému spoluvlastníkovi včetně duplicitního zvlášť.

Naléhavý právní zájem na určení vlastnictví ke spoluvlastnickému podílu x/y včetně duplicitního odvisí od rozsahu jejich zápisu v katastru nemovitostí ke dni podání žaloby potažmo vyhlášení rozsudku ve smyslu ustanovení § 54 o.s.ř. a nikoli tak, jak je tomu doposud nesprávné, že soud shledá naléhavý právní zájem v rozsahu 1/1 předmětných nemovitostí.

Rozsah naléhavého právního zájmu na určení vlastnictví nemovitosti evidované v katastru nemovitostí odpovídá tomu, v jakém rozsahu se na základě pravomocného rozsudku o určení žalující duplicitní vlastník (spoluvlastník) domůže výmazu sporného zápisu vlastnictví žalovaného spoluvlastníka.

Paradoxně tak věcně správný rozsah naléhavého právního zájmu vůči duplicitnímu spoluvlastníkovi včetně duplicitního oproti věcně nesprávné judikatuře¹⁾ prokazuje až samotné provedení výmazu spoluvlastnictví vůči procesně neúspěšnému účastníkovi na základě pravomocného rozsudku o určení jako vkladné listiny, tj. byli procesně neúspěšní duplicitní spoluvlastníci zapsáni jako vlastníci ideální 1/2 předmětných nemovitostí, katastr nemovitostí na základě rozsudku o určení vlastnictví 1/1 předmětných nemovitostí i tak vymaže toliko zápis vlastnického práva k ideální 1/2 procesně neúspěšného duplicitního spoluvlastníka apod.

V případě žalob vlastníka včetně duplicitního vůči více v katastru zapsaným spoluvlastníkům včetně duplicitních, je naléhavý právní zájem na určení dán u každého žalovaného spoluvlastníka zvlášť v rozsahu tak, jak jsou žalovaní spoluvlastníci zapsáni v katastru nemovitostí, např. žalovaný ad 1 v rozsahu ideální 1/4 předmětných nemovitostí, žalovaný ad 2 v rozsahu ideální 1/8 předmětných nemovitostí apod. a nikoli v rozsahu ideální 1/1 předmětných nemovitostí, jak až na výjimky shledávají obecné soudy¹⁾.

V případě naléhavého právního zájmu o určení vlastnictví nemovitostí evidovanými v katastru nemovitostí má žalující vlastník (spoluvlastník) včetně duplicitního naléhavý právní zájem na určení toliko v rozsahu, v jakém je žalovaný spoluvlastník včetně duplicitního zapsán v katastru nemovitostí a nikoli tak, že je bez dalšího shledán naléhavý právní zájem na určení k ideální 1/1 předmětných nemovitostí.

Nerespektování rozsahu naléhavého právního zájmu jen na rozsah, v jakém se žalující vlastník (spoluvlastník) ve svůj prospěch domáhá zápisu vlastnického práva vytváří chaos v zapisovaných vkladných listinách, které se nekryjí.

V případě duplicitního vlastnictví pouze k ideálnímu podílu je nutno dbát zvýšených nároků na určitost (vykonatelnost) petitu žaloby i výroku rozsudku tak, že je třeba vyjít i z dalších zápisů v katastru o vkladné listině, na základě které je žalovaný duplicitní spoluvlastník zapsán v katastru nemovitostí, např. tohoto:

R o z s u d k u :

“Určuje se, že žalovaný není vlastníkem ideální ¼ stavební parcely č..... v kat.ú....., jehož součástí je ideální ¼ budovy č.p. v, zapsané v katastru nemovitostí na LV č..... pro kat.ú....., obec na základě vkladné listiny.....pod POLVZ.....”

nebo

“Zápis vlastnického práva žalovaného v katastru nemovitostí na LV č..... Pro obec a kat.ú..... ..k v kat.ú..... provedený na základě vkladné listiny se vymazává.”

1) Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 20.8.2015 sp.zn. 19Co 91/2015: “Odvolací soud přitom přisvědčuje závěru prvoinstančního soudu, že žalobce měl naléhavý právní zájem na určení svého výlučného vlastnictví k celé nemovitosti, neboť žalobou o určení vlastnictví k její ideální polovině, již se týkal duplicitní zápis, by za situace, kdy vlastnické právo k ideální polovině nemovitosti již bylo v jeho prospěch zapsáno, nemusel dosáhnout změny zápisu v katastru nemovitostí. Odvolací soud proto taktéž považuje za správný postup žalobce, jímž žádal o určení správnosti toho z duplicitních zápisů vlastnického práva na příslušném listě vlastnictví v katastru nemovitostí, jímž byl zapsán jako výlučný vlastník celé nemovitosti.”

JUDr. Luboš Chalupa
www.akchalupa.cz

